

**Mensen
van de
DOM**

24 & 25

**Apenkooi
of
spookkerk**

27

*Win een reis
naar York!*

**EXTRA PUZZEL
30**

DOM 750 jaar is een bijlage bij

**Utrechts Nieuwsblad
Amersfoortse Courant**

Geschiedenissen van een halve kerk

ALS IK MIDDEN IN DE DOM STA

Ton van den Berg

Het was mijn opa die bij hoog en laag beweerde dat de Domkerk op koeienhuiden was gebouwd. Ook wist hij spannend te vertellen dat hij er bij was als jochie tijdens een brand in de Domtoren gedurende een strenge winter in de jaren tien van de vorige eeuw. Een lange rij mensen moest vanaf de gracht aan de Vismarkt met emmers het bluswater aan elkaar doorgeven. Een lastig werk want de oppervlakte van het grachtwater was bevroren. 'Rooie oortjes' had ik als opa verteld over de Dom. Hij had me ook mee de toren in gesjouwd toen ik nog een peuter was. Een onderneming waarvan ik me helaas niets meer herinner. En in de vele boeken en folders die er over de Domkerk en Domtoren zijn, is over een brand niets terug te vinden. Maar de vertellingen over de koeienhuiden zijn wel bekend. Hoewel het een volksverhaal is dat door de meeste deskundigen lachend wordt weggewoven. Niet dat het zo'n raar verhaal is, want stadshistoricus Renger de Bruin vermoedt dat de voormalige Mariakerk wel voor een klein deel van het gebouw de dierenhuiden nodig heeft gehad als fundering. Maar de Dom, en de andere overgebleven kapittelkerken Janskerk en Pieterskerk, rusten al honderden jaren op stevige zandplaten. Punt-uit. Jammer, want er zijn niet zoveel boeiende legendes of volksverhalen over de Domkerk bij het grote publiek bekend. Ik vraag het aan Koos Stekelenburg, secretaris van het Citypastoraat Domkerk, de gebruiker van de kerk, die eigendom is van de Samen-op-Weg gemeente Utrecht. Hij kijkt nadenkend. „Volksverha-

len? Nee, ik ken ze niet." Wel vreemde gebeurtenissen, kent Stekelenburg, zoals die man die de kerk in rende en riep dat hij gedoopt wens te worden: 'En wel onmiddellijk'. Of mensen die per se wijwater uit de kerk mee willen nemen (en dat ook kunnen krijgen). Alleen een concert van het Willem Breuker Kollektief moest worden geweigerd omdat die ook een brommer met kapotte uitlaat wilde gebruiken, en dat ging de kerkenraad uit respect voor het huis van God toch te ver. Stekelenburg roept er een vrijwilliger bij: Riet van Haeringen. Die heeft al verschillende toneelstukken, geheel of rijk, geschreven voor de toneelgroep de Domspeleers, waaronder elf Sint Maartensspelen. Weet zij van legendes? „Nee, hoor. En een spook heeft de Domkerk ook niet. Die voeren we wel eens op in onze toneelstukken en Sint Maarten, waaraan de kerk is gewijd, laten we ook wel eens verschijnen, maar dan blijft het nog altijd toeneel.”

Dat er geen spook is kan Van Haeringen bevestigen want ze heeft een keer in de kerk overnacht en niets of niemand heeft zich laten zien. Overnachten in de kerk? „Jawel, het was op een zondagavond en het zou de volgende ochtend glad worden en ik wil graag bij het maandagochtendgebed zijn. Toen ben ik maar blijven slapen in het kantoor boven de sacristie.” Het maandagochtendgebed van zeven uur is een van de vele protestants-oecumenische geloofsdiensten die in de kerk plaatsvinden. Dat het een kerk is waar mensen hun geloof belijden is volgens Stekelenburg nog steeds de belangrijkste taak van het eeuwenoude gebouw.

Het maandagochtendgebed van zeven uur is een van de vele protestants-oecumenische geloofsdiensten die in de kerk plaatsvinden.

Foto's Marc van der Kort

„Sinds 1970 is het weer volop een kerk,” zegt Stekelenburg. Verantwoordelijk daarvoor was Johan van der Werf. Hij was de eerste predikant van het toen door de Hervormde Gemeente opgerichte Citypastoraat. Maar onder zijn leiding werd de Domkerk niet alleen een godshuis, maar was er ook steeds meer ruimte voor muziek (de Domcantorij onder leiding van Domcantor Remco de Graas is tegenwoordig bekend tot ver in het land, evenals de orgelmuziek van organist Jan Jansen op het historische Bätz-orgel), toeneel van de Domspeleers, tentoonstellingen en zelfs politiek tijdens lezingen en debatten. De kerk ging zomers ook enkele middagen per week open voor het publiek dat de monumentale Domkerk wilde bezichtigen.

Na de grondige restauratie van de Domkerk in de jaren tachtig ontstond de 'Open Domkerk' en is het gebouw dankzij de medewerking van circa 150 vrijwilligers dagelijks open. Sindsdien hebben meer dan vier miljoen mensen de kerk bezocht. Met 180.000 tot 200.000 bezoekers per jaar is het volgens Stekelenburg in vergelijking met de Utrechtse musea de grootste publiekstrekker van de stad. „Nog meer dan de Domtoren,” bezweert Stekelenburg. Toch is de toren het meest bekend, nationaal en internationaal. Maar wie de Domkerk van binnen ziet, wordt geraakt. Dat is de ervaring van de geïnspireerde Arja van Veldhuizen die ook werkt voor de educatieve dienst van het Citypastoraat. „De toren kent iedereen. Ook van kinderen hoor je dat, maar als ze in de kerk zijn geweest is dat daarna in evenwicht. Ze zijn onder de indruk van wat ze zien, de hoogte vooral.” Het is ook de ervaring van Tine Jonker. De oud-docente geschiedenis leidt sinds 1988 belangstellenden rond in de kathedrale kerk. Ook heeft ze meegewerkt aan enige publicaties over de Domkerk. „Hier heeft zich de geschiedenis van Utrecht afgespeeld,” zegt ze. „Dat is wat ik de bezoekers duidelijk probeer te maken. Dat de muren veel hebben gezien en wat zou het mooi zijn als we die verhalen er vanaf zouden kunnen halen.”

vervolg op pagina 28

VUYLE ACTIËN ACHTER DE DOM

'Zo iemand is van achter de Dom', dat is een homoseksueel en niet iemand die in de straat Achter de Dom woont. De betekenis dateert nog uit de 17e en 18e eeuw toen de omgeving van de Domkerk, met als de Pandhof en de Egmondkapel in de Domtoren, een ontmoetingsplaats voor homoseksuelen was. Sodomie heette het toen nog wat betekent: seksuele handelingen tussen personen van hetzelfde geslacht. Bij sodomie staat niet het verlangen, maar de daad centraal, aldus Erik Tigelaar die in 1996 in het Jaarboek van Oud-Utrecht een artikel schreef over de Utrechtse sodomieten. Op sodomie stonden strenge straffen. Wie werd betrapt kon rekenen op levenslange gevangenis, verbanning, lijfstraffen of zelfs de doodstraf. Aan die vervolging herinnert sinds 1999 op het Domplein een gedenksteen. De Utrechtse wijnkoper Barend Blomsaet was 61 toen hij in 1730 bekende 25 jaar lang 'veele vuyle en onnatuurlijke actiën met andere manspersonen te hebben gehad'. Hij was één van de eerste Utrechters die de sodomietenvervolging niet overleefden. Ook het woord 'Utrechenaar' herinnert aan de sodomieten en is volgens Van Dale behalve aanduiding voor een inwoner van de stad Utrecht ook een synoniem voor homoseksueel. Als aanduiding voor de inwoners van de stad wordt meestal het woord Utrechter gebruikt. Onzinnig, vindt Bernard Martens die het standaardboekje 'De vollekstaal van Utrecht' schreef. Martens van Vliet pleit al enige tijd voor eerherstel van de aanduiding 'Utrechenaar'. Toen in 1996 de toenmalige burgemeester Ivo Opstelten verordonneerde dat het 'Utrechter' moet zijn stelde Martens van Vliet voor dat woord voortaan dan maar te reserveren voor 'de zich keurig netjes voelende buitenstaanders die een tijdje in Utrecht zijn komen werken'.